

речей. Він набув якості наукового закладу, який всебічно висвітлював історію та культуру регіону, історію його розвитку від прадавніх часів до сьогодення. Цей комплексний підхід до висвітлення історії краю викликав стрімке зростання інтересу серед населення Луганської округи до музею саме як до місця, де можна було отримати всебічну цікаву інформацію.

Упровадження політики українізації сприяло формуванню та розвитку музейної мережі в регіоні. Саме за три перші роки свого існування в статусі соціального музею заявив про себе як про потужну науково-дослідну установу, яка переймалася охороною пам'яток археології, культури та природи. За роки керівництва О.В. Малиношевського цей заклад розширив штатну чисельність працівників, збільшив кількість наукових відділів, експозиційну роботу, а число відвідувачів невпинно зростало. Участь у низці наукових досліджень Луганської округи, значне збагачення фондової колекції музею, що створило основу для майбутніх досліджень, – це незаперечний особистий внесок молодого талановитого музейного фахівця – Олександра Володимировича Малиношевського.

Згодом, отримавши пропозицію від НКО УСРР, він у 1927 р. був переведений на роботу до Конотопського окружного музею на посаду директора. У подальшому доля О.В. Малиношевського склалася трагічно – 22 лютого 1937 р. його було заарештовано. Чернігівським обласним судом 2.06.1937 р. за ст. 54-10, 54-11 КК УРСР він був засуджений до позбавлення волі на 5 років. І тільки 15.05.1992 р. О.В. Малиношевський реабілітований прокуратурою області [21, 463; 22, 161].

Посилання

1. Бойко О. Д. Історія України. Посібник. – К., 2002. – 656 с.
2. Принь М. О. Музейна справа на Луганщині в 1920-х роках: Луганський культурний музей / М. О. Принь // III Всеукраїнські наукові читання «Українське пам'яткознавство: сучасні проблеми та тенденції», м. Київ, тези доповідей 23 травня 2011 р. – К., 2011.
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО), ф.Р-166, оп. 6, спр. 2141, арк. 14.
4. Там само, оп. 5, спр. 262, арк. 100-101.
5. Там само, спр. 730, арк. 686-690.
6. Державний архів Луганської області (далі – ДАЛО), ф. Р-401, оп. 1, спр. 553, арк. 400-407.
7. Там само, спр. 554, арк. 205.
8. ЦДАВО, ф. Р-166, оп. 5, спр. 262, арк. 100-100 зв.
9. ДАЛО, ф. Р-401, оп. 1, спр. 558, арк. 109-110 зв.
10. Там само, спр. 556, арк. 23-23 зв.
11. ЦДАВО, ф. Р-166, оп. 6, спр. 3411, арк. 17-20.
12. ДАЛО, ф. Р-401, оп. 1, спр. 595, арк. 13.
13. Там само, арк. 12.
14. ЦДАВО, ф.Р-166, оп. 5, спр. 730, арк. 513.
15. ДАЛО, ф. П-34, оп. 1, спр. 145, арк. 67-69.
16. ЦДАВО, ф. Р-166, оп. 4, спр. 190, арк. 228 а-228 а зв.
17. ДАЛО, ф. Р-401, оп. 1, спр. 595, арк. 15.
18. Там само, ф. Р-243, оп. 1, спр. 40, арк. 171-175.
19. ЦДАВО, ф. Р-166, оп. 6, спр. 2141, арк. 21.
20. Там само, арк. 22.
21. Реабілітовані історією. Сумська область. У трьох

книгах. Кн. перша. – Суми. Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1» ТОВ, 2005. – 756 с.

22. Дмитренко Н. Щоб пам'ятали... (Трагічні долі провінційних музейників Північного Українського Лівобережжя 20-30-років ХХ ст.) / Наталія Дмитренко // Ніжинська старовина: збірник регіональної історії та пам'яткознавства. – К., 2010. – Вип. 10 (13) – С. 157–164.

Принь М.О. А.В. Малиношевский – заведующий Государственного социального музея Донбасса (1925-1927 гг.)

Статья посвящена деятельности А.В. Малиношевского на должности директора Государственного социального музея Донбасса в период его становления, деятельности коллектива музея в сфере охраны памятников и просветительской деятельности.

Ключевые слова: социальный музей, Головополитпросвет, НКО УСРР, фондовые коллекции, памятники искусства, архитектуры, археологии, церковное имущество, Провальская степь, экскурсионная работа, А.В. Малиношевский.

Pryn O.M. O.V. Malynoshevskiy – a head of the State social Donbas museum

The article is devoted to O.V. Malynoshevskiy's activity on position of the State social Donbas museum director in the period of its establishment, monument protection and educative museum's staff activity.

Keywords: social museum, people's educational commissariat of Ukraine, fund collections, sights of art, architecture, archaeology, church property, Provalskiy steppe, excursion work, O.V. Malynoshevskiy.

21.03.2012 р.

УДК 069.1: 94. 930.85.

I.V. Hikićina

РОЛЬ МУЗЕЙНИХ ВИСТАВОК З ІСТОРІЇ БАЛАКЛАВИ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ РЕГІОНУ

У статті у стислому вигляді розглянуто, як на популяризацію культурного надбання Балаклави впливають музейні виставки. Проаналізовано, які факти з історії регіону, починаючи з 1917 р., завдяки музейним експонатам викликають найбільшу зацікавленість у відвідувачів.

Ключові слова: виставка, Балаклава, історія.

Балаклава – існуюче найменування місцевості, центр адміністративного району м. Севастополя, розташоване за 14 км у південно-східному напрямку від його історичного центру. В останні роки у зв'язку з розвитком цієї місцевості у якості міжнародного курорту та яхтенної марини, значно збільшився інтерес до сучасної Балаклави, її історії та культури. В Національному музеї героїчної оборони і визволення Севастополя (НМГО і ВС) з 2005 р. ведуться роботи щодо розробки проекту зі створення Музею історії Балаклави, але, на жаль, наразі завершити його немає можливості. У рамках цього проекту упродовж 2006-2011 рр. до Дня Історичного буль-

вару, що проводиться музеєм у першу неділю червня, було створено шість тематичних виставок щодо історії Балаклави, 4 з яких були присвячені періоду, починаючи з 1917 р. і закінчуючи сучасністю, який є головним у наших дослідженнях.

Питання презентації фондів для популяризації вітчизняного культурного надбання у сучасній музейній справі залишається найбільш актуальним, адже яким би малим чи великим не був той чи інший музей, все одно він не зможе показати всі свої експонати. Експозиція НМГО і ВС обмежена як за розміром, так й за хронологічними та тематичними ознаками (це переважно матеріали оборони міста під час Кримської та Великої Вітчизняної війн, часів німецько-фашистської окупації та визволення міста у травні 1944 р.). Слід згадати, що до складу музею входять наступні об'єкти: панорама «Оборона Севастополя 1854-1855 рр.», діорама «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.», Оборонна вежа Малахового кургану, Будинок-музей севастопольських підпільників, собор Рівноапостольного святого великого князя Володимира – усипальниця російських адміралів, музейна кімната російського письменника О. Гріна у колишній севастопольській в'язниці. Отже, важливим є не тільки створення умов для розширення експонування своїх музейних предметів, які охоплюють майже усі хорологічні етапи історії Севастополя, але й визначення ролі, яку таке тимчасове або пересувне експонування відіграє у справі популяризації культурного надбання міста.

Розглянемо це питання на прикладі виставок щодо історії Балаклави. Дослідження виконано на підставі експозиційних документів та аналізу сприйняття виставок їх відвідувачами.

У зв'язку з експонуванням документальних матеріалів просто неба на алеях Історичного бульвару в більшості випадків використовувалися їх цифрові копії. Експозиційна площа кожної виставки не перевищувала трьох планшетів та трьох горизонтальних вітрин. При їх створенні ставилося завдання висвітлити ті або інші події через концентрування в них найважливіших предметних свідків свого часу. Одночасно зосереджувалися й деякі суттєво красназвччі моменти. Завдяки тому, що значна кількість предметів експонувалася вперше, виставки дозволили заповнити велику прогалину у розкритті історичних подій у Балаклавському районі Севастополя.

Перша виставка «Балаклавський район: минуле та сучасність» (2006 р.) була присвячена 85-річчю його першого створення. Вона взагалі познайомила відвідувачів з основними подіями, що відбувалися на теренах району упродовж 85 років: формування нових державних та колективних форм власності в перші роки радянської влади, діяльність Експедиції підводних робіт особливого призначення (водолазної організації, що виникла

для пошуків золота англійського пароплаво-фрегату «Принц»), події Великої Вітчизняної війни, бурхливий розвиток промисловості у 1950-1980-ті роки, сучасність тощо. Експозиція була побудована за хронологічно-тематичним принципом. Серед найцікавіших експонатів слід назвати фото першого випуску курсантів Балаклавського Військово-Морського водолазного технікуму у 1931 р., мандат делегата першого зльоту ударників риболовецького колгоспу «Шлях до соціалізму» П.П. Капітанаки, настільну пам'ятну медаль Українського товариства охорони пам'яток історії та культури первинної організації середньої школи № 30 (Балаклава) за активну участь у охороні пам'яток Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. (у школі в ті часи активно працював шкільний музей «Вартові Батьківщини», присвячений 456-му стрілецькому полку, який захищав Балаклаву у 1941-1942 рр., та пошукові загони), фото «Затримання кораблем морської охорони «Григорій Куропятников» браконьєрської турецької шхуни поблизу берегів Балаклави у 2000 р. тощо [1].

Виставка «Відомий та невідомий Балаклавський район» (2007 р.) була присвячена 50-річчю третього формування району у якості частини міста Севастополя. Експозиція зосередила увагу на маловідомих сторінках історії регіону та на його досягненнях упродовж 1957-2007 рр. Музейні предмети унаочнили процес розвитку потужного гірnodобувного комплексу, виноградарства (Балаклавську долину ще називають українською шампанью). Так відвідувачі майже уперше дізнались і пересвідчилися, що цех декоративної кераміки Балаклавського заводу будівельних матеріалів за високу якість своєї продукції отримав дозвіл на виготовлення сувенірної керамічної продукції з символікою XXII літніх Олімпійських ігор у Москві, що у 1972 р. Інкерманський завод марочних вин став срібним призером II Міжнародного конкурсу вин, коньяків та брендів у Болгарії. Найбільшу увагу привернули два унікальні експоната: перепустка у Балаклаву 1972 р. (з кінця 1950-х рр. до 1988 р. Балаклава була забороненою зоною) та фотокамера «Момент-1» від зенітного перископу з підводного човна [2].

У 2008 р. було створено експозицію виставки «Легендарний ЕПРОП», присвячену діяльності Експедиції підводних робіт особливого призначення – однієї з найкращих водолазних служб світу. Експедиція виникла у Балаклаві у грудні 1923 р. для пошуку легендарного золота «Принцу». З часом вона перетворилася на потужну водолазну службу. Експозиція допомогла відвідувачам зануритись у хід пошуків «Принцу», підйому есмінця «Каликакрія». На виставці були представлені особисті речі першого керівника ЕПРОПу Л.М. Захарова-Мейеру, лікаря експедиції Павловського, керівника Балаклавського

водолазного технікуму Ф.А. Шпаковича тощо [3].

Виставка «Новий світ «по-балаклавськи» (2009 р.) дала змогу доторкнутися до подій 1920-1930-х років у Балаклавському районі. Таке знайомство з регіональною історією того часу відбулося вперше. Умовна реконструкція письмового столу пересічного мешканця Балаклави додала образності для сприйняття виставки. В експозиції вперше було представлено фото балаклавського трамваю на маршруті. Логічним оформленням хронологічних меж стали тексти-довідки про події 1920 р. та 1941 р. Експозиція відкривалась фотографією Мате Залкі – одного з лідерів установа радянської влади у Балаклаві у 1920 р., а завершувалась фронтовою листівкою [4].

У 2010 р. завдяки виставці «Балаклавська кераміка» відвідувачі були залучені до вивчення основних етапів розвитку у регіоні керамічного виробництва. В експозиції були представлені зразки місцевої кераміки різних часів.

Виставку «Бухта символів» можна вважати умовною історичною прогулянкою берегом Балаклавської бухти. Ми вийшли за хронологічні межі району, але такий історико-географічний принцип побудови експозиції наближає відвідувачів до розуміння історичних процесів у регіональному вимірі. Матеріал умовно був розподілений на три частини: перша – дуже приблизна побудова загальної експозиційної лінії (вертикалі – від гирла бухти до її верховини, а всього простору – від середині ХІХ ст. до сучасності); друга – надання загальних характеристик основних подій на берегах бухти у цей хронологічний відрізок часу; третя – вкраплення в загальну розповідь окремих деталей.

В цілому ж основна роль, яку відіграли ці виставки, – ознайомлення широкого кола мешканців Севастополя і його гостей з основними історичними подіями Балаклави та Балаклавського району, починаючи з 1917 р. і закінчуючи сучасністю, та з його видатними персоналіями. Через фотографії, документи, особисті речі, представлені в експозиціях, відвідувачі познайомилися з діяльністю ЕПРОПу, дізналися про існування трамвайного сполучення між Севастополем та Балаклавою у 1920 – 1930-ті роки, перепускного режиму Балаклави у другій половині ХХ ст., роботу місцевого рибоконсервного заводу, який працював до 1941 р., керамічне виробництво у Балаклаві.

Зворотній зв'язок підтвердив, що основні завдання, які ставив перед собою музей як організатор виставок, були виконані. Мали вони, подекуди, й зовсім неочікувані результати. Так, наприклад, під час проведення виставки «Легендарний ЕПРОП» музею подарували знак водолазної служби, а на виставці, що проходила у 2011 р., одна з відвідувачок впізнала себе на фотографії, що дозволило уточнити

відомості про цей музейний предмет.

Отже, завдяки виставкам більш ніж 250 експонатів змогли атрактивно презентувати найважливіші події в історії Балаклави. Чого варті, наприклад, унікальне фото рибалок за ремонтуванням сітей у 1930-х роках чи фотофіксація будівництва транспортного Балаклавського шосе у 2006 р., монета «2500 років Балаклаві» чи фото розкопок на території фортеці Чембало у 2010 р., кістяний мундштук Ф.А. Шпаковича чи книга з повістю О.І. Купріна «Поєдинок», яку він написав саме у Балаклаві. І хоча виставки мають тимчасовий характер, вони є вагомим фактором у справі популяризації культурного надбання регіону, адже не тільки висвітлюють його історію, а й дають змогу побачити найбільш цікаві музейні предмети, пов'язані з цією історією.

Посилання

1. Нікітіна І.В. Тематична структура виставки «Балаклавський район: минуле та сучасне», 2006. – 9 арк. // Службовий архів автора.
2. Нікітіна І.В. Тематична структура виставки «Відомий та невідомий Балаклавський район», 2007. – 11 арк. // Службовий архів автора.
3. Нікітіна І.В. Тематична структура виставки «Легендарний ЕПРОП», 2008. – 5 арк. // Службовий архів автора.
4. Документи до виставки «Новий світ «по-балаклавськи» // Службовий архів автора.

Никитина І.В. Роль музейних виставок по історії Балаклави для популяризації культурного насліддя району

В статті в короткому форматі розглядається, як на популяризацію культурного насліддя Балаклави впливають музейні виставки. Проаналізовано, які факти з історії регіону, починаючи з 1917 г., завдяки музейним експонатам, викликають найбільшу зацікавленість у посетителів.

Ключевые слова: виставка, Балаклава, історія.

Nikitina I.V. Role of museum exhibitions on history of Balaklava for popularization of cultural heritage of district

In the article in a short form, museum exhibitions influence on popularization of cultural heritage of the Balaklava's region is considered. It analyses, in what way due to the museum exhibits, there is an interest to the history of the region for the visitors from the 1917 year.

Key words: exhibition, Balaklava, history.

21.03.2012 р.